

Міністерство освіти і науки України
Інститут модернізації змісту освіти

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського
Інститут педагогіки НАПН України, відділ навчання мов національних меншин і зарубіжної літератури
Ізмаїльський державний гуманітарний університет Харбінський інженерний університет (Китай)
Кіонгінський національний педагогічний університет, м. Інчхон, Республіка Корея
Русенський університет імені Ангела Канчева, Болгарія
Шуменський університет імені Єпископа Костянтина Преславського, Болгарія
Кагульський державний університет імені Богдана Петричейку Хашдеу, Молдова
Тараклійський державний університет імені Григорія Цамблака, Молдова

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 205-річчю
Університету Ушинського

(6 червня 2022 року, м. Одеса)

**Одеса
2022**

МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПЛАНУВАННЯ Й ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЛІЛОГІВ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Віра Власова,

магістрантка V курсу, спеціальності «Дошкільна освіта»
Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка
(Україна)

Кондратець Інна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної освіти
Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

Анотація. У статті проаналізовано сутність феномену «полілог»; особливості, види, механізми проведення з дітьми дошкільного віку. Окреслено основні аспекти здійснення методичного супроводу майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти в плануванні та організації полілогів із дітьми.

Ключові слова: вища освіта, методичний супровід, майбутні педагоги, організація полілогів, мовленнєва компетентність, полілог.

METHODICAL SUPPORT OF FUTURE TEACHERS TO PLANNING AND ORGANIZATION OF POLYLOGISTS WITH PRESCHOOL CHILDREN

Vira Vlasova,

Master's student of the 5th year, specialty «Preschool education»
Pedagogical Institute of Borys Hrinchenko University of Kyiv (Ukraine)

Kondratets I.V.,

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Preschool Education,
Borys Hrinchenko Pedagogical Institute, Kyiv University

Abstract. The essence of the phenomenon of polylogists is analyzed in the article; features, types, mechanisms of conducting with preschool children. The main aspects of the implementation of methodological support for future teachers of preschool education in the planning and organization of polylogues with children are outlined.

Key words: higher education, methodical support, future teachers, organization of polylogues, speech competence, polylogue.

Модернізація змісту вищої освіти на сучасному етапі вимагає переосмислення та впровадження нових підходів до мовленнєвої компетентності самих майбутніх педагогів та розвитку мовлення, зокрема, дитини. Досвід показує, що наразі виникла потреба в систематизованому та структурованому навчанні студентів стосовно особливостей комунікативного та мовленнєвого розвитку дошкільників.

Мовленнєва компетентність дітей визнана однією з провідних базових характеристик особистості, що формується в процесі її розвитку і зумовлює перебіг усіх сфер життя. Нова редакція Державного стандарту дошкільної освіти визначає мовленнєву компетентність як «здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів. Мовленнєва компетентність об'єднує фонетичний, лексичний, граматичний, діалогічний, монологічний складники та засвідчує їх взаємозалежність і взаємозумовленість» [1, с. 18]. При цьому нехтування будь-яким із складників мовленнєвої компетентності може ускладнити її становлення. Навчання мовлення є водночас і метою, і засобом практичного опанування мови.

На кожному віковому етапі мовлення дошкільників зазнає суттєвих змін та переходить на якісно новий рівень. При цьому під час організації мовленнєвої діяльності педагогам

закладів дошкільної освіти завжди варто враховувати індивідуальні відмінності та особливості вихованців. В умовах сучасного дошкілля змінюються не стільки методи, скільки способи їх використання, позиції педагога і дітей: перевага має надаватися творчим мовленнєвим завданням і вправам, реалізації принципу багатоваріантності у процесі їх виконання.

Майбутні педагоги мають чітко усвідомлювати, що під впливом технологічного і суспільного розвитку людства нового змісту набуває така форма мовлення, як полілог; займає більш значущу та міцну позицію як серед дорослих, так і в колі дітей. Дослідження монологічного та діалогічного спілкування показують, що означені форми мовлення наразі в недостатній мірі розкривають особливості полілогічної форми спілкування, не відображують її специфіки.

Наукове дослідження з теми «Методичний супровід майбутніх педагогів планування й організації полілогів з дітьми дошкільного віку» має практичне спрямування і полягає у глибокому дослідженні питання, зокрема, історичних і дидактичних ракурсів; окресленні нових підходів для студентів до організації означеної форми взаємодії з дітьми.

Для досягнення мети окреслено такі завдання:

- 1) визначити сутність понять «методичний супровід майбутніх педагогів», «полілоги у закладах дошкільної освіти»;
- 2) схарактеризувати полілог як процес і результат формування мовленнєвої, комунікативної та художньо-мовленнєвої компетентностей у дітей дошкільного віку;
- 3) розробити систему методів і прийомів для організації студентами полілогів із дітьми різних вікових категорій.

Дослідження питання проблеми організації методичного супроводу освітньої діяльності в закладах освіти здійснювали Г. Беленька, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Дятленко, О. Коваленко, К. Крутій, М. Машовець, О. Половіна, І. Романюк, Г. Смольникова та ін. У наукових розвідках наразі відсутнє єдине визначення поняття «методичний супровід». Зміст методичного супроводу у сучасній науковій літературі визначається як комплекс взаємопов'язаних, організованих, цілеспрямованих дій, що спрямовані на надання допомоги педагогу у вирішенні ускладнень, які можуть виникати під час освітньої роботи.

На основі опрацювання досліджень з питань методичного супроводу майбутніх педагогів були визначені аспекти, яких необхідно дотримуватись для успішного здійснення в площині мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку: усвідомлення майбутніми педагогами вікових особливостей і закономірностей мовленнєвого розвитку; урахування студентами сенситивності вікового періоду дошкільника; володіння майбутніми фахівцями дидактичними методами та прийомами організації сенсорно-пізнавального розвитку дітей дошкільного віку; створення у групах закладу дошкільної освіти розвивального мовленнєвого, комунікативного і художньо-мовленнєвого середовища; забезпечення конструктивної взаємодії педагогів з батьками вихованців.

Складниками розвивально-мовленнєвого середовища є: спеціально організована мовленнєва діяльність дітей; спільна доросло-дитяча (партнерська) мовленнєва діяльність; вільна самостійна мовленнєва діяльність дітей [2, с. 218].

Майбутнім фахівцям варто пам'ятати: одним з ефективних методів розвитку діалогічної мови у дітей дошкільного віку під час організованих форм роботи є полілог. Полілог – це організована, цілеспрямована розмова багатьох осіб, у цьому випадку – вихователя з дітьми, з певної теми, яка складається із запитань і відповідей. Полілог є ефективним словесним і комунікативним методом навчання, який при правильному його поєднанні з конкретними спостереженнями та діяльністю дітей відіграє велику роль в освітній діяльності з дітьми.

Полілог – проблема, не репродуктивна бесіда (у репродуктивній бесіді відповіді майже на всі запитання, які ставить педагог, дітям уже відомі, і виявляють лише на скільки діти засвоїли матеріал), спільний пошук відповідей на проблемні запитання у процесі обговорення. У репродуктивній бесіді вихователь – ведучий, у полілозі – режисер. Беручи участь у полілозі, дитина вчиться зосереджувати свою думку на предметі, пригадує те, що знає про нього, привчається логічно мислити, при цьому будь-яка відповідь приймається як можливий варіант

розв'язання проблеми і кожен має право висловлювати свій погляд, навіть якщо вона не збігається із загальною [3, с. 6].

Полілог спонукає дитину тримати увагу протягом усього періоду спілкування, адже під час полілогу відбувається накопичення інформації та забезпечується рівномірна активність учасників процесу спілкування. Полілог активізує мислення дошкільника, допомагає систематизувати і уточнювати попередній досвід, спонукає до активного відтворення своїх знань під час обговорення, стимулює процеси обмірковування порівняння та узагальнення інформації.

Кожен учасник полілогу має право висловлювати і відстоювати власну думку, навіть якщо вона не збігається із загальною, традиційною. Будь-яка відповідь має прийматися як можлива, як варіант розв'язання проблеми. Вихователю, як дорослій особі, після завершення розмови варто аргументовано висловити свою позицію. Діти при цьому можуть або залишитися при своїй думці, або прислухатися до думки досвідченої людини. Зазвичай діти приймають позицію вихователя, однак у полілозі це вже не нав'язана думка, а власне рішення. Така форма спілкування і навчання сприяє: формуванню в дітей прагнення мати власну думку, звички самостійно мислити; розвитку здібностей (формулювати та аргументувати свою думку, висловлювати думки найдоцільнішими способами, обстоювати власну позицію відповідно до вікових можливостей).

Полілог – один із методів розвитку словесної творчості дітей у процесі пізнавальної діяльності. Важливою організаційною умовою для полілогу є спілкування «очі в очі», що передбачає розташування дітей у колі, на одному рівні з дорослим для створення довірливої атмосфери та забезпечення участі кожного в обговоренні. Полілог використовують як на заняттях з розвитку мовлення, так і на інших заняттях.

У сучасних наукових дослідженнях (А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій, Г. Беленької та ін.) глибоко і всебічно розглядають питання організації мовленнєвої роботи з дітьми дошкільного віку, зокрема організації та проведення полілогів з дошкільниками. Проте аналіз публікацій доводить, що в сучасній науковій літературі дослідження питання планування і організації полілогів у закладах дошкільної освіти потребує більш детального та глибокого вивчення для впровадження в практику як одного із дієвих засобів розвитку мовлення та комунікації дітей.

Зважаючи на те, що у цілісному розвитку дитини дошкільного віку провідна діяльність завжди пов'язана зі спілкуванням, педагогам слід враховувати це і планувати створення мовленнєвих ситуацій з особливою ретельністю. Вихователь упродовж дня постійно спілкується з дітьми, організовує з ними розмову з будь-якого приводу. Для виникнення розмови необхідна довірлива, спокійна атмосфера у групі, повага з боку дорослих до особистості дитини, її інтересів, нахилів, настрою. Розмова повинна відбуватись у невимушеній, вільній, партнерській формі обміну репліками, запитаннями, поясненнями, вказівками, оцінками тощо. Тематика, тривалість, зміст розмови визначаються ситуацією, педагогічними завданнями, бажанням дітей чи дорослих [4].

Успіх і педагогічна результативність полілогу багато в чому залежить від правильно поставлених перед дітьми запитань. На відміну від традиційної бесіди, де, як показує практика, запитання здебільшого мають репродуктивний характер, зміст полілогу має включати в себе ланцюжок логічно поєднаних запитань різного характеру. До першочергових (вступних) можна віднести прості запитання (що? хто? куди? який? тощо), тобто ті, що описують об'єкт чи явище. Вони спрямовуються на відновлення в пам'яті дітей попереднього досвіду та вже набутих знань. Наступні запитання у полілозі мають бути проблемного та пошукового характеру (для чого? як дізнатися? навіщо?); саме вони спонукають вихованців до встановлення простих причинно-наслідкових зв'язків, умовиводів, логічних узагальнень та розкриття змісту теми.

Під час планування запитань вихователь має добирати їх у такий спосіб, щоб вони розкривали зміст теми та підводили думку дітей до конструктивного рішення. Основними вимогами до запитань у полілозі є чіткість, короткість, конкретність. У тексті запитання всі слова мають бути дітям зрозумілими. У кожному запитанні повинна бути лише одна думка. При постановці запитань необхідно чітко уявити собі, які психічні процеси при цьому активізуються

у дітей – процеси пам'яті, мислення, уяви, а також, які саме почуття викликаються. Активізація всіх психічних процесів шляхом запитань до дітей – важлива умова проведення полілогу.

Полілог є складним методом навчання, його перебіг залежить не тільки від підготовки самого вихователя, а й від рівня розвитку дітей, їхніх знань, від ступеня їхньої активності й самостійності.

У контексті методичного супроводу майбутніх педагогів підготовлено низку рекомендацій, зокрема, на основі дослідження теоретичних засад з теми і практичного досвіду визначено структуру полілогу з дітьми старшого дошкільного віку.

1. Початок обговорення (опис конкретних образів, емоційно яскравих спогадів). Вступне слово-інтрига (передмова) дорослого.

2. Основна частина (дітям послідовно ставляться запитання, які спрямовують їхню активність).

Виступ одного учасника.

Репліки-доповнення.

Коротке резюме дорослого.

Виступ другого учасника.

Репліки-доповнення.

Резюме дорослого: Підсумковий монолог дорослого; Підсумковий діалог або аналіз самого обговорення.

Основну вимогу щодо тематики полілогів з дошкільниками в площині особистісно зорієнтованих підходів у дошкільлі, визначаємо таку: зміст полілогів мають складати предмети і явища, добре знайомі дітям, але які потребують додаткових пояснень, міркувань.

У дошкільній лінгводидактиці досі не існує єдиної класифікації полілогів, але, з огляду на те, що полілог є альтернативною формою спілкування між мовлячком і діалогом, його можна умовно класифікувати за принципами застосування у мовленнєвій діяльності:

- за видом діяльності: за картиною чи змістом художнього твору, які використовують на занятті; під час дискусії; у процесі спостережень; під час ігрової діяльності; у розв'язанні проблемних ситуацій;
- залежно від мети і методу: вступний; супроводжувальний; заключний; узагальнювальний;
- відповідно до змісту: тематичний; пізнавальний; евристичний.

Таким чином, сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти та методичний супровід майбутніх педагогів передбачають пошук дієвих методик навчання полілогічного мовлення, за яких практичні результати можуть бути досягнуті найкоротшим шляхом з мінімальною витратою часу та зусиль, а сам процес навчання став би потужним, цікавим та захоплюючим. Організація полілогів як основної освітньої форми взаємодії викладача і студентів, майбутнього вихователя і дітей як ефективного засобу освітнього процесу в закладах вищої освіти та під час фрагментів життєдіяльності малюків у закладі дошкільної освіти мають значний вплив на формування мовленнєвої та комунікативної компетентностей як дорослого, так і дітей.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт дошкільної освіти (нова редакція 2021) https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Ватаманюк Г. Науково-методичний супровід організації розвивально-мовленнєвого середовища в закладі дошкільної освіти. Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. праць Кам.-Под. нац. унів. ім. І. Огієнка. Кам.-Подільськ, 2019. с. 216-224

3. Гавриш Н.: Мовлення дитини. Впроваджуємо базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Дошкільне виховання. 2021. №3. с. 3-8.

4. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. К.: Видавничий дім «Слово». 2015. 542 с.

References:

1. State standard of preschool education (new edition 2021) https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoi%20osvity.pdf
2. Vatamanyuk, G. (2019) Naukovo-metodychny suprovod orghanizaciji rozvyvalno-movlennjevogho seredovyssha v zakladi doshkilnoji osvity. [Scientific and methodological support of the organization of developmental and speech environment in the institution of preschool education]. Pedagogical education: theory and practice: coll. Science. works Kam.-Pod. nat. univ. them. I. Ogienko. Kam.-Podilsk., p. 216-224
2. Gavrish, N. (2021) Movlennja dytyny. Vprovadzhuemo bazovij komponent doshkilnoji osvity [Speech of the child. We are introducing a basic component of preschool education] (new edition). Preschool education. vol. 3. p 3-8.
3. Bogush, A. M. (2015) Doshkiljna lynchvodydaktyka: Teorija i metodyka navchannja ditej ridnoji movy [Preschool language didactics: Theory and methods of teaching children the native language] Textbook. Publishing House «Word». 542 p.

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ В КОНТЕКСТІ НУШ

Олена Горошкіна, доктор педагогічних наук, професор,
Інститут педагогіки НАПН України (Україна)

Анотація. У статті відображено результати дослідження змістового складника методичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до роботи в умовах НУШ.

Ключові слова: методична підготовка, майбутні вчителі української мови і літератури, змістовий складник, НУШ.

UPDATING THE METHODOLOGICAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE IN THE CONTEXT OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL (NUS)

Olena Goroshkina, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Institute of Pedagogy of NAES of Ukraine (Ukraine)

Abstract. In the article, the results of the research on the issue of the content-related component of the methodological training of future teachers of Ukrainian language and literature to work in the context of the New Ukrainian School (NUS) are envisaged.

Key words: methodological training, future teachers of Ukrainian language and literature, content-related component, NUS

Одне з основних завдань учителя української мови і літератури – сприяти формуванню компетентного мовця і читача. Сьогодні підготувати учня до активного й доцільного використання мовно-літературних ресурсів в усіх сферах життєдіяльності. В умовах сучасних соціальних викликів, що спричинили кардинальні зміни змісту навчання, неможливо ефективно реалізувати поставлені завдання, спираючись лише на здобуті у вищому закладі освіти теоретичні знання. Сьогодні вчителів доводиться працювати в умовах динамічних змін: під впливом низки об'єктивних чинників, починаючи з березня 2020 року, всі вчителі були змушені організувати дистанційне навчання. Участь України в Міжнародному оцінюванні PISA теж потребує від учителя